

Маршук Л. Н.

Хмельницький національний університет

СОВРЕМЕННЫЕ АСПЕКТЫ ОЦЕНКИ РЕСУРСНО-ФИНАНСОВОГО ПОТЕНЦИАЛА МАШИНОСТРОИТЕЛЬНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Резюме

Исследованы наиболее распространенные методики оценки ресурсного и финансового потенциала предприятий. Определена последовательность проведения оценки потенциала машиностроительных предприятий. Охарактеризованы основные принципы системы показателей экономической эффективности потенциала хозяйствующих субъектов. Раскрыто значение стратегического анализа в формировании эффективной системы оценки потенциала.

Ключевые слова: ресурсный потенциал, финансовый потенциал, машиностроительное предприятие, оценка потенциала.

Marshuk L. M.

Khmelnyskyi National University

MODERN ASPECTS OF MACHINE-BUILDING ENTERPRISES RESOURCE AND FINANCIAL POTENTIAL EVALUATION

Summary

In the article, the most common methods of assessing the resource and financial potential of enterprises are investigated. The sequence of evaluation of the machine-building enterprises potential is determined. The basic principles of the indicators system of economic entities and economic efficiency potential of subjects are characterized. The significance of strategic analysis in the formation of an effective system of potential assessment is revealed.

Keywords: resource potential, financial potential, machine-building enterprise, potential assessment.

УДК 65.012.8

Мізік Ю. І.

Хникіна А. С.

Харківський національний університет міського господарства
імені О.М. Бекетова

УПРАВЛІННЯ КОРУПЦІЙНИМИ РИЗИКАМИ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

У статті представлено результати дослідження теоретичних та методичних основ управління корупційними ризиками на підприємстві в системі фінансово-економічної безпеки. З цією метою здійснено аналіз вже наявних методик оцінювання корупційних ризиків, а на основі дослідження запропоновано єдину методику оцінки, а також наведено рекомендації щодо управління корупційними ризиками.

Ключові слова: підприємство, фінансово-економічна безпека, корупція, корупційні ризики, управління.

Постановка проблеми. У сучасних умовах європейської інтеграції нашої держави питання ефективної протидії корупційним проявам у системі фінансово-економічної безпеки підприємства все частіше стають необхідною передумовою для підтримки та продовження реформ в Україні за рахунок міжнародного фінансування. Перш за все для вирішення цієї проблеми необхідно розробити та запровадити дієві механізми системи попередження корупційної поведінки, які повинні бути засновані на визнаних міжнародних антикорупційних стандартах. Основним елементом такої системи є управління корупційними ризиками в системі фінансово-економічної безпеки з метою вжиття заходів з їх мінімізації.

На жаль, сьогодні в Україні відсутня система реального моніторингу та оцінювання рівня корупції та корупційних ризиків, що могла би бути використана у процесі реалізації антикорупційної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковий доробок з проблем управління ризиком значний і включає дослідження таких відомих українських та зарубіжних вчених, як, зокрема, Н.В. Хохлов [7], В.Г. Лопатовський [5], О.Л. Устенко [4], В.О. Шпандарук [6], праці яких присвячені розгляду перш за все сутності економічного ризику, визначенню факторів і причин його виникнення, характеристик методів оцінки ступеня ризику. Однією з небагатьох робіт, в якій ситуаційний аналіз попередження злочинів використовується для оцінки корупції, є стаття Адама Грейкара і Айдена Сайдботома «Корупція і контроль: підхід до зниження корупції» [9].

У статті автори досліджують використання превентивних заходів для усунення або зниження корупційних можливостей і стверджують, що навколишнє середовище відіграє причинну роль у формуванні корупції.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Основною проблемою в боротьбі з корупційними ризиками є відсутність єдиної методики оцінки. Законодавство приймає закони про запобігання корупції, але відсутня практична частина розрахунку корупційних ризиків і шляхів їх мінімізації. Досі ми використовуємо методику інших країн, але цілком перехоплювати методику західних держав недоцільно. Кожна країна зі своїми особливостями повинна знайти власні шляхи подолання корупції з урахуваннями індивідуальних особливостей кожної держави і менталітету.

Мета статті полягає в розгляді теоретичних та методичних основ управління ризиками, розробці та впровадженні поняття управління корупційними ризиками в системі фінансово-економічної безпеки підприємства, розкритті змісту процесу управління корупційними ризиками.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оцінка ризиків – необхідна складова для управління ризиками, водночас корупційне середовище характеризується певними особливостями, для аналізу яких необхідно використовувати ситуаційний підхід. Міжнародні організації активно займаються розробленням методології, спрямованої на проведення комплексної оцінки корупційних ризиків.

Нині існує декілька методик оцінки корупційних ризиків, запропонованих міжнародними організаціями. Щорічно зростає кількість Європейських країн, які застосовують механізми оцінки корупційних ризиків, проте відсутня конкретна методологія, яка містить механізми оцінки. Активною розробкою загальної методології оцінки корупційних ризиків сьогодні займається Всесвітній банк.

Європейський Союз пропонує країнам використовувати такі загальні механізми для виявлення «корупціогенних» чинників в діяльності посадових осіб: методи прямого спостереження за діяльністю, аналіз повноважень, проведення опитувань та інтерв'ю. Запропоновані експертизи в рамках інституційної оцінки можуть здійснюватися як державними органами всередині країни шляхом здійснення самооцінки, так і міжнародними організаціями в ході проведення зовнішньої оцінки. При цьому можна визначити «частоту і серйозність корупції» шляхом виявлення найбільш «проблемних» галузей і факторів в ході опитувань всередині відомств. Виявлення корумпованості окремих державних функцій дає змогу проводити спрямовану антикорупційну політику, реформуєчи проблемні сфери і впливаючи на ключові рішення, що приймаються на високому рівні.

Процес управління корупційними ризиками на підприємстві, на думку європейських експертів, може включати в себе кілька складових [7]: ідентифікація корупційного ризику, аналіз корупційного ризику, оцінювання корупційного ризику, розроблення та вжиття заходів зі зниження (або мінімізація) корупційного ризику, а також оцінювання вжитих заходів щодо мінімізації корупційного ризику.

Процес оцінювання корупційних ризиків у системі фінансово-економічної безпеки підприємства повинен складатися з обов'язкових чотирьох стадій.

На першій стадії необхідно здійснити поточне оцінювання поширеності корупції та важкості корупційних проявів. Це досягається шляхом визначення й сканування корупційних ризиків та наявних корупційних проблем, що може забезпечити основу для виявлення причинних факторів корупції.

Другою можливою стадією в оцінюванні корупційних ризиків є спроба виявити фактори (інституціональні та індивідуальні), що сприяють корупції на досліджуваному підприємстві. Виявлення факторів ризику проводиться шляхом розгляду та аналізу характеристик і функцій конкретного механізму управління із застосуванням загальної методології «факторів ризику» (розглядаються лише ті, що, ймовірно, підвищують ризик корупції) та шляхом концентрації зусиль на виявленні передумов виникнення корупції.

Під час третьої стадії проводиться безпосереднє оцінювання корупційних ризиків у системі фінансово-економічної безпеки підприємства. Їй передують складання програми оцінювання ризиків, де зазначаються основні цілі, методи, джерела інформації та механізми проведення такого оцінювання [11, с. 53].

Найбільш ефективні методики та механізми управління корупційними ризиками на підприємстві, що можуть бути використані в Україні, розроблені провідними європейськими організаціями, включаючи Раду Європи (Council of Europe), Європейський Союз (European Union), Групу країн із боротьби з корупцією (GRECO) тощо [8, с. 249]. В табл. 1. зображена порівняльна характеристика основних методик оцінювання корупційного ризику.

Отже, виходячи з аналізу європейських методик, на нашу думку, можна виділити та запропонувати чотири етапи оцінювання корупційних ризиків у системі фінансово-економічної безпеки підприємства:

- 1) аналіз та оцінювання поточного рівня корупції та її наслідків;
- 2) виявлення (ідентифікація) корупційного ризику або факторів, що можуть призвести до корупційної поведінки;
- 3) безпосередньо оцінювання корупційного ризику;
- 4) розроблення програм для зниження (мінімізація) корупційного ризику [7, с. 183].

Методики, розроблені європейськими організаціями, цілком можуть застосовуватись в Україні. Їхнє опрацювання та впровадження з урахуванням особливостей національної корупції сприятиме успішному проведенню оцінювання корупційних ризиків та подальшій роботі з їхньої мінімізації.

Ключовим компонентом ефективного управління корупційними ризиками є встановлення чітких ліній відповідальності. Пропонована структура проілюстрована таким чином (рис. 1).

Конкретні ролі та обов'язки різних суб'єктів установи є найважливішими елементами ефективного управління корупційними ризиками. Керівництво установи повинно нести відповідальність за ефективну та об'єктивну реалізацію управління корупційними ризиками. Комітет з управління ризиками як спеціалізований орган повинен відповідати за оцінку ризиків та розробку плану зі зниження ризиків. Спеціаліст з управління ризиками відповідає за моніторинг виконання плану зі зниження ризиків та інших антикорупційних ініціатив в межах установи. Важливо відзначити, що більшість спеціалістів з управління ризиками діють переважно як радники та координатори і не мають прямої оперативної відповідальності за конкретні сфери ризику. Оперативна відповідальність за конкретні категорії ризику, як правило, лежить на менеджерах процесів. І, нарешті, персонал (співробітники) повинен співпрацювати у виявленні та звітності про ризики комісії з управління ризиками [9].

Рис. 1. Структура відповідальності

Джерело: складено за [6, с. 32]

Основні етапи реалізації управління корупційними ризиками показані на рис. 2.

У ході підготовчого етапу керівництво установи повинно призначити комітет з управління ризиками для оцінки ризиків та розробки плану зі зниження ризиків. Після створення комітету з управління ризиками необхідно приступити до розробки стратегії управління ризиками та плану заходів з оцінки ризиків, визначити та оцінити масштаб порушень, оцінити заходи контролю та доповісти керівництву про ситуацію в установі.

Корупція найчастіше пов'язана з процесом прийняття рішень і виникає через уразливі процеси та обставини, які оточують процес прийняття рішень. Тому необхідно детально проаналізувати процеси, через які установа реалізує свої основні та допоміжні функції, з метою виявлення їхньої уразливості до корупції. Для визначення чинників та загроз корупційних вчинків кожен процес має бути ідентифіковано, змодельовано та проаналізовано.

За результатами аналізу та оцінки корупційних ризиків розробляється Звіт з оцінки коруп-

ційних ризиків, який має містити інформацію про функцію та процес, чинники та загрози корупційного вчинку, наявні заходи контролю, рівень ймовірності та наслідків від ризику, а також загальний рівень ризику.

Висновки. У статті були наведені основні методичні підходи до процесу управління корупційними ризиками, розглянуто діяльність спеціалізованих міжнародних інститутів Ради Європи, Європейського Союзу тощо, які останніми роками розробили та упровадили ефективні практики протидії корупційним проявам. Проаналізовано етапи здійснення оцінки корупційних ризиків, розглянуто механізми та інструменти для проведення оцінювання, а також вивчено можливості їхнього упровадження в Україні під час реалізації антикорупційної політики.

Оцінку корупційних ризиків рекомендується проводити регулярно після затвердження корупційної програми. При цьому запропоновано здійснювати оцінку корупційних ризиків в такій послідовності:

- 1) розглянути діяльність підприємства на рівні окремих бізнес-процесів;
- 2) призначити відповідальну особу на кожний рівень бізнес-процесу;
- 3) визначити для кожного бізнес-процесу ступінь ризику.

Додатково для кожного підпроцесу, реалізація якого пов'язана з корупційним ризиком, слід скласти опис можливих корупційних правопорушень, що включатиме:

- характеристики вигод, котрі можуть бути отримані окремими працівниками за результатами вчинення корупційного правопорушення;
- визначення посад с високим корупційним ризиком;
- визначення можливих форм вчинення корупційних правопорушень.

За результатами проведеного аналізу підприємству слід підготувати «карту корупційних ризиків підприємства», яка включатиме перелік основних бізнес-процесів підприємства, їх рівень ризику та зведений опис можливих корупційних правопорушень. Така «карта ризиків» може становити

Таблиця 1

Порівняльна характеристика методик оцінювання корупційного ризику

Зміст управління корупційними ризиками	Методика Council of Europe	Методика European Union and Council of Europe	Методика MARC
Етапи оцінювання корупційних ризиків	1. Здійснення поточного оцінювання поширеності корупції та важкості корупційних проявів.	1. Здійснення загального аналізу та оцінювання рівня корупції.	1. Відбір законодавчих актів для аналізу.
	2. Виявлення факторів, що сприяють корупції.	2. Оцінювання ефективності та дієвості вжитих заходів зі зниження (або мінімізації) корупційних ризиків.	2. Проведення аналізу законодавчих актів щодо наявності корупційних ризиків.
Етапи оцінювання корупційних ризиків	3. Безпосереднє оцінювання корупційних ризиків.	3. Безпосереднє оцінювання корупційних ризиків.	3. Підготовка пропозицій з усунення виявлених корупційних ризиків.
	4. Визначення «зон невідкупності» та оформлення результатів оцінювання.	4. Розроблення та затвердження антикорупційної стратегії та планів з її реалізації.	-
	-	5. Вжиття заходів щодо реалізації антикорупційної стратегії.	-
Документування результатів оцінювання	Звіт щодо оцінювання корупційних ризиків.	Звіт щодо оцінювання корупційних ризиків та антикорупційні програми	Висновок про наявність корупційних ризиків.
Механізми та інструменти оцінювання	Методи прямого спостереження за діяльністю та ерзац-індикаторами; аналіз документів; проведення опитувань та інтерв'ю.	Збирання та аналіз статистичної та аналітичної інформації; опитування та інтерв'ю; робота у фокус-групах тощо.	Аналіз нормативно-правових актів та/або їхніх проектів.

Джерело: [8, с. 375]

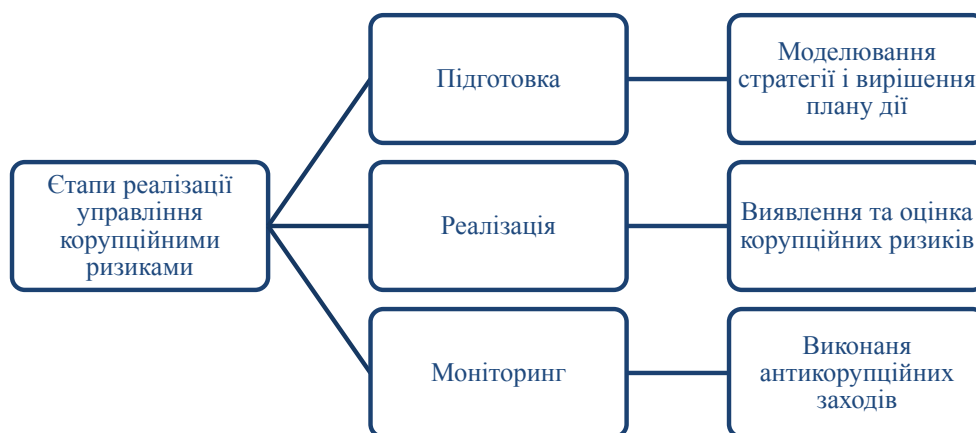

Рис. 2. Етапи реалізації управління корупційними ризиками

Джерело: складено за [6, с. 79]

частину антикорупційної програми чи існувати в формі окремого документа, затвердженого наказом керівника підприємства. Рекомендовано, щоб антикорупційна програма в будь-якому разі містила посилення на такий документ та вказівки про те, де його знайти.

Окрім того, необхідно сформулювати перелік посад, пов'язаних з високими корупційними ризиками. До працівників, що займають такі посади, можуть бути встановлені спеціальні вимоги щодо проходження антикорупційних процедур, наприклад, проведення перевірки під час прийняття на роботу щодо попереднього вчинення корупційних порушень, регулярне заповнення форми щодо конфлікту інтересів, встановлення вимог щодо регулярного звітування про дотримання антикорупційного законодавства працівником та про випадки вимагання чи підбурювання працівника до вчинення корупційних правопорушень.

Проаналізувавши функції, реалізація яких призвела до корупційних злочинів, ми зробили висновки:

– про необхідність введення коефіцієнта оцінки корупційного ризику, який повинен застосовуватися як один з попереджувальних механізмів в боротьбі з корупцією,

– про значущість виявлення «критичних точок» в ході реалізації функцій державного управління для подальшого реінжинірингу державних функцій і подальшого скорочення кількості корупційних можливостей і схем для їх реалізації; виявлення «критичних точок» в ході діяльності державних органів може дати змогу мінімізувати ризики, а в деяких випадках може привести до їх усунення.

Проведене дослідження дало нам змогу зробити загальний висновок про необхідність застосування ситуаційного аналізу попередження злочинів для оцінки корупційних ризиків у діяльності державних органів.

Особливо відзначимо значимість подальшої актуалізації проблеми оцінки корупційних ризиків і забезпечення її дослідження експертним співтовариством. Слід продовжити розробку і впровадження методології оцінки корупційних ризиків, що дасть змогу контролювати вразливі для корупції функції державного управління.

Однак для мінімізації корупційних ризиків в загальному вигляді необхідно забезпечити моніторинг конфлікту інтересів, впроваджувати механізми оцінки корупційних ризиків і здійснювати контрольну діяльність в кожному бізнес-процесі.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – С. 141 (остання редакція від 20 квітня 2010).
2. Про засади запобігання і протидії корупції : Закон України від 7 квітня 2011 року № 3206-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 40.
3. Дмитров В.М. Розбіжності оцінювання корупції / В.М. Дмитров // Вісник Національного банку України. – 2012. – № 7. – С. 30–34.
4. Костенко В.М. Світовий досвід протидії корупційним проявам / В.М. Костенко // Держава і право. – 2012. – № 58. – С. 302–308.
5. Індекс корупції CPI-2015 – дані дослідження неурядової міжнародної організації “Transparency International Україна” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ti-ukraine.org/%D0%A1PI-2016>.
6. Руководство по методологии оценки коррупционных рисков, подготовленное руководителем проекта PACA Совета Европы Квентином Ридом (Quentin Reed) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.coe.int/t/DGHL/cooperation/economiccrime/corruption/Projects/EaP-CoE%20Facility/WS-Sxb-19.06.12/1917-PACA-TP02-11-RA%20METHODOLOGY-nal-for%20Sxb%20workshop%20ru.pdf>.
7. Практическое пособие. Разработка и реализация политики противодействия коррупции / подготовлено Европейским Союзом и Советом Европы [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.coe.int/t/DGHL/cooperation/economiccrime/corruption/Publications/Handbook%20on%20AC%20policies_%20RUS.pdf.
8. Aven T. On How to Approach Risk and Uncertainty to Support Decision-Making / T. Aven // Risk Management. – 2004. – Vol. 6 (4). – P. 27–39.
9. Corruption risk assessment in special risk areas // Montenegro : Ministry of Finance, 2011. – P. 73.
10. USAID Anticorruption Strategy. – Washington, D.C., 2004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/pdaca557.pdf.
11. World Bank Policy Research Working Paper // World Bank [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.worldbank.org/eca/russian>.

Мизик Ю. И.
Хныкина А. С.

Харьковский национальный университет городского хозяйства
имени А.Н. Бекетова

УПРАВЛЕНИЕ КОРРУПЦИОННЫМИ РИСКАМИ В СИСТЕМЕ ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Резюме

В статье представлены результаты исследования теоретических и методических основ управления коррупционными рисками на предприятии в системе финансово-экономической безопасности. С этой целью осуществлен анализ уже существующих методик оценивания коррупционных рисков, а на основе исследования предложена единая методика оценки, а также приведены рекомендации по управлению коррупционными рисками.

Ключевые слова: предприятие, финансово-экономическая безопасность, коррупция, коррупционные риски, управление.

Mizik Y. I.
Khnykina A. S.

O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

MANAGEMENT OF CORRUPTION RISKS IN THE SYSTEM OF FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY OF THE ENTERPRISE

Summary

In this paper, the results of the study of theoretical and methodological foundations of corruption risk management at the enterprise in the system of financial and economic security are presented. To this end, an analysis of the existing methods for assessing corruption risks is carried out and, based on the study, a single evaluation methodology is proposed and recommendations on the management of corruption risks are provided.

Keywords: enterprise, financial and economic security, corruption, corruption risks, management.

УДК 635.21:631.15

Муравйова О. В.

Институт овощеводства і баштанництва
Національної академії аграрних наук України

СУЧАСНИЙ СТАН І АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ГАЛУЗІ КАРТОПЛЯРСТВА В УКРАЇНІ

У статті досліджено сучасний стан розвитку галузі картоплярства в Україні й світі та проаналізовано основні показники виробництва. Визначено головні проблеми функціонування ринку картоплі. Представлено шляхи, які дадуть можливість підвищити якість виробленої продукції та підвищити конкурентоспроможність виробників.

Ключові слова: картопля, врожайність, валовий збір, ринок, ефективність виробництва, господарства населення, сільськогосподарські підприємства, концентрація виробництва, спеціалізація, промислова переробка.

Постановка проблеми. Картопля для українців є традиційним продуктом харчування і стратегічно важливою культурою та займає досить важливе місце в житті та продовольчій безпеці України. За сучасного розвитку економіки характерним для агропромислового комплексу України є переорієнтація виробництва на інноваційний шлях розвитку. Занадто швидкі темпи проведення ринкових трансформацій у нашій країні вкрай негативно відобразилися на галузі картоплярства (занепад спеціалізованого виробництва картоплі і картоплепродуктів, зниження ефективності виробництва та продуктивності праці в галузі). Всі ці зміни вплинули на структуру виробництва та майже повністю перемістили виробництво картоплі в домогосподарства населення (97,8% від усього обсягу), що потягло за собою зниження врожайності та якісних характеристик картоплі вна-

слідок неможливості використання прогресивних технологій вирощування, порушення правил сортооновлення, погіршення фітосанітарного стану. З огляду на ці проблеми, виникає потреба у науковому вивченні даного питання для відновлення національного великотоварного виробництва картоплі у сільськогосподарських підприємствах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ефективність виробництва картоплі постійно була актуальною та залишається такою в умовах низької платоспроможності агровиробників, дефіциту ресурсів та високої їх вартості. Певні аспекти ефективності аграрного виробництва знайшли відображення в працях М.Й. Маліка [1], П.Т. Саблука [2], В.Я. Месель-Веселяка [3], В.В. Кононунченка [4], Н.М. Буняка [5], В.М. Положенця й багатьох інших учених. Проблемам розвитку та ефективного виробництва картоплі, а також шляхам їх